

Meer natuur gevraagd

Recensie van:

Eckhart KUIJKEN (red.)

Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid

Instituut voor Natuurbehoud,
Brussel. (300 BF)

Jos GYSELS (red.)

Handboek Biodiversiteit in Vlaanderen en België

De Wielewaal, Turnhout, 1999. (795 BF)

Met de milieurapporten (MIRA) zijn we in Vlaanderen al enkele jaren vertrouwd. Onlangs verscheen het eerste *Natuurrapport*. De opmaak daarvan werd door het *Decreet Natuurbehoud* van 1977 toevertrouwd aan het Instituut voor Natuurbehoud. Voor de onderbouwing van een degelijk natuurbeleid is het van groot belang dat alle beschikbare gegevens over de toestand van de natuur in Vlaanderen voor het eerst bij elkaar en met de nodige tabellen, grafieken en kaarten in beeld gebracht werden. De publicatie maakt deze gegevens bovendien toegankelijk voor het grote publiek. Dat is het goede nieuws. De lectuur van dit rapport is echter alles-behalve opbeurend. Het eerste deel schetst de toestand en evolutie van biotopen, van flora- en fauna-elementen en van de kerngebieden in Vlaanderen waar de biologische verscheidenheid nog het rijkst aanwezig is. Opvallend zijn hier de gedetailleerde Rode lijsten van soortengroepen, waaruit de bedreiging en neergang van de biodiversiteit in Vlaanderen

sprekend naar voren springt. Enkele voorbeelden: van de hogere plantensoorten, de spinnen, de zoogdieren en de broedvogels is slechts de helft niet bedreigd. Voor soortengroepen als libellen, dagvlinders en vissen daalt dat tot ongeveer één derde, terwijl de amfibieën en reptielen er nog slechter aan toe zijn. Waar bijvoorbeeld voor de achteruitgang van het visbestand in onze rivieren en beken de vervuiling als oorzaak algemeen gekend is, wordt erop gewezen dat ook in de bovenloopstelsels de situatie achteruit blijft gaan o.a. ten gevolge van verdroging en ruilverkaveling.

Het tweede deel van het rapport maakt een evaluatie van het gebiedsgericht natuurbeleid in Vlaanderen, zowel van het verleden als van wat op stapel staat, en doet een aantal aanbevelingen naar de overheid. De verschillende wettelijke instrumenten – de Europese *Vogelrichtlijn* en *Habitatrichtlijn* en andere internationale conventies, de gewestplannen, het *Duinendecreet*,

het *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen*, enz. – passeren allen de revue. Volstaan de geplande inspanningen om de achteruitgang van aanwezige natuurwaarden te keren? Naast de algemene milieu-toestand is vooral de versnippering van de groengebieden een groot probleem. De overleving van soortenpopulaties is afhankelijk van de grootte van de habitatgebieden en/of hun verbinding. Via de groene gewestplanwijzigingen zou er 48.000 ha – resultaat van een “politek compromis” (sic) – bos- en natuurgebied bijkomen. Het rapport stelt echter dat voor een ‘standstill’ inzake verdere natuurverarming een toename van ca. 100.000 ha planologisch beschermde oppervlakte nodig is. Verder zou ook de categorie ‘buffergebied’ in de ruimtelijke planning moeten gedefinieerd worden. Het gaat daarbij om gebieden waar de natuurfunctie verweven wordt met andere functies. Daarbij wordt vooral gedacht aan de bestemming ‘agrarisch gebied met ecologisch belang’. In de reeds herziene gewestplannen hebben wel heel wat “doorschuifoperaties” in de bestemmingen plaatsgevonden, maar de resulterende oppervlaktewinst voor de natuur blijft beperkt. De goedgekeurde groene gewestplanwijzigingen zijn “vaak gereduceerd tot een versnipperde versie van de ecologisch gewenste samenhangende eenheden natuur”. Bovendien verlopen de herzieningen veel te traag om de toch al beperkte doelstellingen tijdig te halen. Het rapport stelt dan ook terecht de vraag of het verstandig was om de afbakening van de gebiedscategorieën van het decreet Natuurbehoud (Grote Eenheden Natuur, Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling en Natuurverwevingsgebied) wettelijk te koppelen aan de stedenbouwkundige bestemmingen. De mogelijkheden om een beleid van natuurbehoud te voeren over het ganse grondgebied – in functie

van de realisatie van een ecologisch netwerk – zijn daardoor enorm ingeperkt.

Het *Natuurrapport* wil uitdrukkelijk een groot publiek overtuigen van de noodzaak van natuurbehoud en van de mogelijkheden die daarvoor vandaag nog aanwezig zijn. En daarin staat het gelukkig niet alleen. Voor wie zich minder aangesproken weet door de stijl van een rapport met een hele hoop gegevens, tabellen en figuren is er het door de bekende natuurvereniging De Wielewaal mooi uitgegeven *Handboek Biodiversiteit*. Dit boek focust op biodiversiteit vanuit verschillende invalshoeken. In een eerste kort hoofdstuk wordt het begrip omschreven en gesitueerd. Het tweede hoofdstuk plaatst biodiversiteit in een maatschappelijke context, en blijft ook daarin bondig. De geschiedenis van het groeiend natuurbesef wordt geschetst, alsook het daarmee verbonden waardendebat. Op beleidsvlak is er daarbij een evolutie van natuurbescherming naar een beleid voor biodiversiteit. Hier komt niet enkel het Vlaamse, maar ook het federale beleid aan bod. Het derde hoofdstuk bespreekt het biodiversiteitsbegrip op een heldere en systematische wijze vanuit het oogpunt van de biologische evolutie en de ecologie.

Ook een aantal fundamentele kwesties worden daarbij, zonder ze volledig uit te diepen, aan de orde gesteld. Hoe denken over natuurbehoud en natuurbeheer, indien biodiversiteit een dynamisch gegeven is? Sterven en uitsterven zijn inderdaad “doodnormale” fenomenen (p.44). Tegenover al te relativiserende stellingnamen t.a.v. natuurbehoud staan enkele sprekende cijfers. Op basis van onderzoek van fossiel materiaal en schattingen van het aantal soorten kan men een raming maken van de “normale” uitsterfsnelheid van soorten. Voor

zoogdieren is dat 1 soort op 200 jaar, terwijl dat thans ongeveer 100 maal sneller gaat. Voor andere soorten ligt de verhouding vaak hoger, tot zelfs meer dan een factor 1000. Het al te gemakkelijke pleidooi voor 'nieuwe' natuur, waarbij spontane ontwikkelingen centraal staan, tegenover het blijven beheren van de traditionele landschappen is dan duidelijk slecht doordacht. Immers: "Res-tanten van deze halfnatuurlijke land-schappen zijn thans de soortenrijkste plaatsen in ons landschap en vooral de plaatsen met het grootste aantal be-dreigde soorten. (...) Het beheren en herstellen van deze landschappen zorgt als het ware voor reservoirs van waaruit op middellange tot langere termijn nieu-we habitats bevolkt kunnen worden." (p.50) Ook het *Natuurrapport* stelde de noodzaak van een maatschappelijke discussie over het soort natuur dat wij wensen. Maar zolang wij ons nog moe-ten reppen om een 'standstill' te realise-ren in de achteruitgang van natuur-waarden lijken sommige filosofische discussies over wat dan wel 'natuur' mag heten, van een andere wereld te zijn.

De bijzondere waarde van het *Hand-boek biodiversiteit* ligt volgens mij in het vierde hoofdstuk dat twee derden van het boek beslaat. Het geeft een over-zichtelijke beschrijving van de biodiver-siteit in Vlaanderen en België op basis van de vijf rijken van de taxonomie met hun onderverdelingen. Telkens worden

diversiteit, kenmerken, bescherming en onderzoek besproken. Biodiversiteit krijgt voor de leek zo een meer concreet gezicht. En wie meer wil weten vindt tel-kens heel wat referenties en literatuur-aanwijzingen. De meeste aandacht gaat wel naar de meer populaire groepen. Eerst worden de virussen, die geen zelfstandige organismen zijn, volledig-hedshalve vermeld. Ook de monera of bacteriën en de protista of oerdiertjes krijgen niet te veel plaats. De aandacht gaat dan achtereenvolgens naar plan-ten, zwammen en dieren, waarvan het aantal soorten in België rond 50.000 geschat wordt. Als niet te versmaden toemaatje krijgen we enkele mooie natuurfoto's, het uithangbord van de na-tuurbeschermingsbeweging. Het boek wordt afgesloten met een overzicht van websites over biodiversiteit en een index van soorten. Aan te bevelen!

Jef Peeters

Besteladressen:

- Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
1070 Brussel
Tel. 02/558.18.11
Fax 02/558.18.05
- De Wielewaal vzw
Graatakker 11
2300 Turnhout.
Tel. 014/47.29.50
Fax. 014/47.29.51